

AYIRT ETME GÜCÜ

Maturity

Vehbi Umut ERKAN*
İpek YÜCER**

ÖZET

Türk Medeni Kanun'un 13. maddesinde düzenlenen ayırt etme gücü, niteliği itibariyle soyut ve nisbi bir kavramdır. Bu kavramın gerçekte ne anlama geldiğinin tespiti, hukukun bir bütün olarak bu kavrama yüklediği önemin cevabını oluşturmaktadır. Nitekim ayırt etme gücüne sahip olmak veya olmamak, kişilerin gerek bizzat hukuki işlemler yapabilmesi gerekse de başkalarına verdikleri zararlardan dolayı bizzat sorumlu olabilmesi konularında belirleyici bir unsur niteliğindedir. Ayırt etme gücüne sahip olmayan kişiler Medeni Kanun'una göre tam ehliyetsizdirler ve dolayısıyla ne hukuki işlem ehliyetleri, ne haksız fiillerden sorumlu olma ehliyetleri, ne dava ehliyetleri ne de tasarruf ehliyetleri vardır. Öte yandan ayırt etme gücü, kişilerin ceza ehliyetlerine sahip olmaları bakımından da büyük bir önem taşır. Hukukun, varlığı veya yokluğuna bu kadar önemli sonuçlar bağladığı bu kavramın derinlemesine incelenmesi ve kanun koyucunun bu kavramı hüküm altına almasındaki

---

* Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Araştırma Görevlisi (erkan@law.ankara.edu.tr).

** Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Araştırma Görevlisi (ipekyucer@yahoo.com).

amacının tespit edilmesi, hem doktrin hem de uygulama açısından bir gerekliliktir. Bu nedenle, makalemizde önce, ayırt etme gücü kavramı tüm detayları ile incelenecek, daha sonra ise ayırt etme gücünden yoksun olanların kanun karşısındaki durumları üzerinde durulacaktır.

Anahtar Sözcükler: Ayırt etme gücü, Türk Medeni Kanun 13. madde, Tam ehliyetsizler.

ABSTRACT

Maturity, which is ordered in Turkish Civil Code article 13, is an abstract and a relative concept. Determining the meaning of is important because of the global importance attached to the concept of maturity by the law system. The concept of maturity is determining factor for the people who are legally able to make contracts and who are able to be responsible for torts. According to Turkish Civil Code, people who have not maturity are full incapacity and so they are under neither transactual nor tortial responsibility and also they have neither legal standing nor disposing capacity. On the other hand this concept is important for in deciding criminal capacity. Consequently, examining this concept in details and confirming legislator's intent for arising this concept is ought for doctrine and execution. For these reasons, in this article first the concept of maturity then people who are in full capacity will be examined.

Keywords: Maturity, Article 13 of Turkish Civil Code, Full incapacity

GİRİŞ

Türk Medeni Kanunu'nda tanımlanmamakla beraber, doktrinde kişinin fiillerinin neden olduğu hukuki sonuçları önceden anlayabilme ve buna uygun davranabilme yeteneği olarak tanımlanan “*ayırt etme gücü*”, gerek teori gerekse de uygulamada önemli bir kavramdır. Kişilerin makul

surette hareket etme yeteneği, bizi ayırt etme gücüne sahip olma iktidarı ile karşı karşıya getirmektedir. Ayırt etme gücünün varlığının, her somut olayın özelliğine göre tespiti, bu kavramın nispi bir kavram olduğu gerçeğini ortaya çıkarır. Bu tespitin hukuka uygun bir şekilde yapılması da, ayırt etme gücü kavramının derinlemesine incelenerek ifade edilmesini zorunlu kılar.

Kişilerin ayırt etme gücüne sahip olup olmadıkları, bir taraftan kişilerin bizzat hak kullanma ve borç altına girebilme iktidarlarını, diğer taraftan ise bu kişilerle herhangi bir hukuki ilişki içine girenlerin hukuki durumlarının tespitini doğrudan etkilemektedir. Nitekim Türk Medeni Kanunu'nun ilgili hükümleri göz önüne alındığında, ayırt etme gücüne sahip olmayan kişilerin bizzat hak ve borçlarını kullanabilmeleri mümkün olmamakla beraber, her nasılsa yaptıkları eylemler de hukuki sonuç doğurmayarak, geçersizlik yaptırımına tabidir. Bu kişilerin idrak edebilme ve iradelerine uygun olarak hareket edebilmelerinden bahsedilemediği için kanunda saklı tutulan istisnalar dışında başkalarına verdikleri zararlardan ötürü sorumlulukları da söz konusu değildir.

Hukuki sonuca yönelik iradeler suretiyle kurulan hukuki işlemlerin ve fiillerin istikrarının ve geleceğinin belirlenmesinde bu derece büyük bir etkiye sahip ayırt etme gücü kavramı, kişilerin fiil ehliyetleri kategorilerinin oluşumunda da esas alınan temel ölçüyü oluşturur.

Bu gerekçeler doğrultusunda çalışmamızda “ayırt etme gücü” kavramı ve bu kavramın çeşitli hukuki ilişkilere yansımaları derinlemesine incelenmeye çalışılmıştır.

I. KAVRAM

Ayırt etme gücü (*die Urteilsfähigkeit*) kavramı, eski Medeni Kanunumuzun 13. maddesinde “temyiz kudreti” olarak ifadesini bulmuştur¹. Medeni Kanunumuzda ise ayırt etme gücü yine 13. maddede düzenlenmiş ve eski Medeni Kanunumuzla paralel bir düzenleme

---

¹ EMK. md. 13: “Yaşının küçüklüğü sebebiyle yahut akıl hastalığı veya akıl zayıflığı veya sarhoşluk ve bunlara benzer sebeplerden biriyle makul surette hareket etmek iktidarından mahrum olmayan her şahıs, kanunu medenice mümeyyizdir”.

şeklinde yer almıştır. TMK. md. 13'e göre "Yaşının küçüklüğü yüzünden veya akıl hastalığı, akıl zayıflığı, sarhoşluk yada bunlara benzer sebeplerden biriyle akla uygun biçimde davranma yeteneğinden yoksun olmayan herkes, bu Kanuna göre ayırt etme gücüne sahiptir".

Bu anlamda ayırt etme gücü kavramından anlaşılması gereken, kişilerin eylem ve işlemlerinin neden ve sonuçlarını, önem ve kapsamalarını anlayabilmeleri için gerekli olan *bilinç, anlayış ve iradeye* sahip olmalarıdır².

Kavramda geçen ayırt etme gücü, iyi ile kötüyü, yararlı ile zararlıyı birbirinden ayırt edebilecek zihni kudrete sahip olmayı ifade eder³.

Ayırt etme gücü kavramı yukarıda belirttiğimiz tanımlardan da anlaşılacağı üzere zihni unsur ve iradi unsur olmak üzere iki unsurdan oluşmaktadır. Zihni unsur, kişilerin hareketlerinin sebep ve sonuçlarını değerlendirebilme yeteneğidir. Ancak kişilerin zihni unsura sahip olduğundan söz edebilmek için hareketlerinin tüm sonuçlarını anlamış olmaları gerekmektedir. Kişilerin hali hazırdaki bilgilerine göre, ulaşmak istedikleri sonuçları bilmeleri ve buna göre hareket etmeleri yeterlidir⁴. İradi unsur ise iradelerinin oluşması aşamasında kişilerin, dış etkenlere karşı koyabilecek güce sahip olmalarıdır. Burada önemli olan kişileri istedikleri eyleme yönelten iradenin serbest olmasıdır⁵.

II. TANIM

Ayırt etme gücünün, kişilerin fiil ve işlemlerinin amacını, sonuçlarını, kapsam ve etkilerini seçebilme ve bunlara uygun olarak

² Bucher, Art. 16 N. 44 vd.; Heinz/ Müller- Aebi, s. 45; Koçhisarlıoğlu (Kusurun Objektifleştirilmesi), s. 2; Akipek/ Akıntürk, s. 286; Köprülü, s. 201; Dural/ Ögüz, s. 54; Helvacı, s. 33.

³ Şen, s. 210.

⁴ Tekinay, s. 201; Dural/ Ögüz, s. 54; Aral, s. 734; İsviçre Federal Mahkemesi vermiş olduğu bir kararına göre ayırt etme gücünün yokluğunun tespitinde, bir fiili işleyen kimsenin sadece fikri kavrayış ve yargı yeteneğine göre değil fakat aynı zamanda doğru bir temyize uygun olarak hareket edebilme iktidarı da göz önünde tutulmalıdır (BGE 77 II 97); BGE 55 II 229.

⁵ Özsunay, s. 34; Öztan, s. 67; Oğuzman/Seliçi/Özdemir-Oktay, s. 49; Tekinay, s. 201, Bucher, Art. 16 N. 62; Dural/ Ögüz, s. 54; Aral, s. 734.

hareket edebilme yeteneği olarak tanımlanması mümkündür. Bu tanımdan ve TMK. md. 13'den de hareketle ayırt etme gücünün olması için gerekli olan iki unsur bulunmaktadır.

Bunlardan ilki, kişilerin makul surette hareket edebilme yeteneğidir. Makul surette hareket edebilme yeteneği, kişilerin hareketlerinin neden ve sonuçlarını doğru olarak kavramalarını ve bu idrake uygun olarak davranmalarını ifade eder. Kişiler, mevcut gerçeklikleri kavrayacak ve belirli bir durumda yapabilecekleri çeşitli davranışlarının sonuçlarını görebilecek şekilde akli faaliyette bulunamıyorlarsa, makul surette davranabilme yeteneğinden yoksun kabul edilirler⁶.

Diğer unsur ise, TMK. md. 13'de belirtilen ayırt etme gücünden yoksunluk hallerini meydana getiren durumların bulunmaması oluşturur. Maddede belirtilen bu haller, genel olarak, yaş küçüklüğü, akıl hastalığı, akıl zayıflığı, sarhoşluk ve buna benzer diğer sebeplerdir⁷.

III. AYIRT ETME GÜCÜNÜ ORTADAN KALDIRAN HALLER

Ayırt etme gücünü ortadan kaldıran haller TMK. md. 13'de sayılmıştır. Düzenlemede geçen bu haller sınırlı sayı ilkesine tabi değildir. Nitekim maddede yer alan “buna benzer sebepler” ifadesinden bunların sınırlı sayı ilkesine tabi olmadıkları anlaşılmaktadır.

A. YAŞ KÜÇÜKLÜĞÜ

Medeni Kanunumuzda kişilerin hangi yaşa kadar ayırt etme gücünden yoksun bulduklarına ilişkin belirli bir yaş sınırını içeren bir düzenleme bulunmamaktadır. Bunun sonucu olarak, kişilerin ayırt etme

⁶ Arpacı, s. 21; Oğuzman/Seliçi/Özdemir-Oktay, s. 48; Öztan, s. 67, Yargıtay 4. HD 11.03.1981 T. 1247/ 3013 K. “M.K.’nin 13. maddesinde deyimini bulan (makul surette hareket etmek iktidarı), kişinin, eyleminin anlam ve sonuçlarını idrak etmek ve bu anlayışa uygun hareket edebilmek yeteneğidir. O halde temyiz kudreti, kişinin davranışlarının nitelik ve sonuçlarını anlayabilmesini ve bu anlayışa uygun hareket edebilmesini ifade eder” (www.kazanci.com.tr adresinden erişildi. Giriş Tarihi: 12. 07. 2007).

⁷ Oğuzman/Seliçi/Özdemir-Oktay, s. 49.

gücünden yoksun olup olmadıklarının tespiti her somut olayın özelliklerine göre farklılık arz etmektedir⁸. Nitekim İsviçre Federal Mahkemesi de vermiş olduğu bir kararında, yaşın ayırt etme gücüne etkisi yönünden kesin bir ölçüt olamayacağını, bunun belirlenmesinde her somut olaya ayrı ayrı bakılması gerektiğini hükme bağlamıştır⁹.

Diğer taraftan, bazı hukuk sistemlerinde kişilerin hangi yaştan itibaren ayırt etme gücüne sahip olabilecekleri özel olarak hükme bağlanmıştır. Nitekim Alman Hukuku'nda bir derecelendirme yapılarak, yedi yaşından küçük olan kişiler hukuki işlem ehliyeti ve haksız fiil ehliyetinden yoksun oldukları düzenlenmiştir (BGB Art. § 104, 828)¹⁰. Avusturya Hukuku'nda ise yine Alman Hukuku'ndaki düzenlemeyle benzer şekilde derecelendirme yapılarak, ayırt etme gücünden yoksunluğun sınırı olarak, kişilerin yedi yaşını doldurmaları ölçütü kabul edilmiştir¹¹. Roma Hukuku'nda ise buluşa ermemiş küçükler iki guruba ayrılmıştır. Bu gruplardan sıfır-yedi yaş arasındaki küçüklerin (*infantes*) ayırt etme gücünden yoksun oldukları kabul edilmiştir¹².

B. AKIL HASTALIĞI

Akıl hastalığı, gerek özel hukuk gerekse de ceza hukukunda etraflıca ele alınmış bir konu olmasına rağmen farklı isimlerle nitelendirilmiştir. Örneğin, Türk Medeni Kanunu'nun ilgili maddelerinde “akıl hastalığı ve akıl zayıflığından”, usul yasalarında “akli melekeleri gelişmeyenler ve

---

⁸ Örneğin 8 yaşındaki bir çocuğun kırtasiyeden kalem alma konusunda ayırt etme gücüne sahip olduğu varsayılsa da, aynı çocuğun bir spor araba alma konusunda aynı ayırt etme gücüne sahip olduğu söylenemez. Benzer örnek için bkz.: Dural/Öğüz, s. 55; Arpacı, s. 22.

⁹ Egger- Çernis, s. 182; Hausheer/ Müller- Aebi, s. 49- 50; BGE 43 II 208.

¹⁰ Leipold, s. 98- 99; Münchener Kommentar, s. 998 vd; Hatemi, s. 27; Zevkliler/ Acarbey/Gökyayla, s. 251; Dural/Öğüz, s. 55; Tekinay, s. 202; Özsunay, s. 35; Köprülü, s. 202; Oğuzman/Seliçi/Özdemir-Oktay, s. 51; Öztan, s. 69; Akipek/ Akıntürk, s. 290; Arpacı, s. 22.

¹¹ Özsunay, s. 36; Köprülü, s. 202; Öztan, s. 69. Yunanistan Medeni Kanunu on yaşının doldurulmasını, Macaristan Medeni Kanunu oniki yaşının doldurulmasını, Rusya Medeni Kanunu ise onbeş yaşının doldurulmasını ayırt etme gücüne sahip olma şartı olarak düzenlemiştir (Özsunay, s. 36).

¹² Çelebican, s. 192; Erdoğan, s. 147.

durumun zaafıta bulunanlardan”, ceza yasalarında ise “akıl hastalığından” bahsedilmektedir.

Akıl hastalığı, kişilerde sıkıntı duygusu yaratan ve zihinsel işlevlerin önemli bir bölümünde bozukluğa yol açan psikolojik ya da psikofizik belirtiler bütünü olarak tanımlanabilir¹³. Akıl hastalıkları tıp bilimine göre, psikoz manyaklık, şizofreni, paranoya, organik reaksiyon tipleri, sara, histeri ve akli muvazenesizlik şeklinde gruplara ayrılabilir¹⁴.

Tıp biliminin kabul ettiği her akıl hastalığı, kişilerin ayırt etme gücünden yoksun olmalarına neden olmaz. Bir akıl hastalığının kişinin ayırt etme gücü kabiliyetini etkileyebilmesi için kişinin makul surette hareket edebilme yeteneğini etkileyecek nitelikte olmalıdır¹⁵. Buna göre, tamamen geçici türden zayıflık, engel ve özürlü ayırt etme gücünün varlığı konusunda göz önüne alınmamalıdır. Ayırt etme gücünden yoksunluktan bahsedebilmek için az çok süreklilik gösteren yapısal bozukluklar hesaba katılmalıdır¹⁶.

Akıl hastalığının ayırt etme gücünü ortadan kaldıracak nitelikte olması şartının istisnası ise evlenmede kendini gösterir. Akıl hastalığının ayırt etme gücünü ortadan kaldırıp kaldırmadığına bakılmaksızın, TMK. md. 133 göz önüne alınarak evlenmede tıbbi sakınca olduğu resmi sağlık raporu ile tespit edilen her türlü akıl hastalığı kesin evlenme engeli olarak kabul edilmiştir (TMK. md. 125)¹⁷. Roma Hukuku’nda ise akıl

¹³ Yıldız, s. 37; Bayram, s. 74; Aykaç, s. 398; Öztürel, s. 349; Özen, s. 348; Polat, s. 75; Kamay, s. 795; Egger- Çernis, s. 182; Şen, s. 223.

¹⁴ Kamay, s. 795; Öztürel, s. 364.

¹⁵ Bucher, Art. 16 N. 73; Dural/ Öğüz, s. 56, Köprülü, s. 203; Oğuzman/Seliçi/Özdemir-Oktay, s. 51; Öztan, s. 70, Akipek/ Akıntürk, s. 291. Örneğin sara tıp bilimi yönünden bir akıl hastalığı olmasına rağmen, sara hastası kişinin her durumda ayırt etme gücünden yoksun olduğu söylenemez. Bu durumda bakılacak olan husus, kişilerin belirli bir işi yaparken, onların hastalığının bu kişilerin yapmış oldukları işlemleri etkileyip etkilemediğidir (BGE 38 II 417).

¹⁶ Koçhisarhoğlu (Kusurun Objektifleştirilmesi), s. 8; Yargıtay HGK. 12. 11. 1969 3/ 3-1185, 799 “Bir kimsenin temyiz kudretinden mahrum sayılması için sadece akıl hastalığına veya akıl zafiyetine yakalanmış bulunması kâfi olmayıp bu hastalıklar neticesinde ve belli bir hadisede makul olarak hareket edememiş olması da kanuni şartlardandır”. (www.kazanci.com.tr adresinden erişildi. Giriş Tarihi: 02. 08. 2007).

¹⁷ Dural/ Öğüz, s. 56.

hastalığından dolayı ayırt etme gücünden yoksun olanlara “*furiosus*” denilmekteydi. Bu kişilerin hukuku işlem yapabilmesi için kayyım atanması gerekliydi. Akıl hastalarının ayırt etme gücüne sahip oldukları dönemlerde ise yaptıkları hukuki işlemler ise geçerli sayılıyordu. Bunun dışında Türk Hukuku’na benzer bir şekilde bu kişilerin fiil ehliyetinden yoksun oldukları kabul ediliyordu¹⁸.

C. AKIL ZAYIFLIĞI

Ayırt etme gücünü ortadan kaldıran nedenlerden biri de akıl zayıflığıdır¹⁹. Akıl zayıflığı, akli melekelerin tam olarak gelişmemiş bulunması sebebiyle, makul surette hareket edebilme iktidarına engel olan bir durumdur. Akıl zayıflığı, bir kimsenin akli melekelerinin ve zekâsının hiç veya yeterli derecede gelişmemiş olması veya akli fonksiyonlarının yavaş yavaş doğal bir şekilde zayıflaması olarak da tanımlanabilir. Akıl zayıflığı, bir hastalık değil, akli fonksiyonlarda gelişme eksikliği veya gerilemedir²⁰.

Akıl zayıflığında, zekânın ve muhakeme yeteneğinin yeterli derecede gelişmemiş olduğu durumlar söz konusudur. Tıbbi bakımdan çeşitli zeka gerilikleri bu tanım kapsamına dahil olmaktadır. Bu anlamda sağır, kör ve dilsizlerin bu kapsam çevresinde değerlendirilebilecekleri mümkün olmasına karşın her somut olayın özelliklerine göre ayrı ayrı değerlendirilmesi gerekir. Çünkü buradaki durum, akıl hastalığında olduğu kadar bir genellik arz etmez. Zira akıl zayıflığına sahip olan kişilerde idrak etme yeteneğinden çok, irade kuvvetinde zafiyet görülür. Akıl hastalığında ise hem idrak etme yeteneği, hem zekâ, hem de irade kuvvetinde zafiyet söz konusudur²¹.

¹⁸ Büyükay, s. 37 vd.

¹⁹ Akıl hastalığı yanında akıl zayıflığı kavramına İsviçre- Türk Medeni Kanunları (ZGB Art. 16, TMK. md. 13) yanında, Alman Medeni Kanunu’nda da yer verilmiştir (BGB Art. § 114).

²⁰ Oğuzman/Seliçi/Özdemir-Oktay, s. 52; Şen, s. 233; Dural/ Ögüz, s. 56; Egger-Çermis, s. 183; Tekinay, s. 203; Köprülü, s. 204; Öztan, s. 70; Atay, s. 67 Yargıtay HGK. 12.11. 1969 T. 3/ 3 K. (www.kazanci.com.tr adresinden erişildi. Giriş Tarihi: 02. 08. 2007).

²¹ Özsunay, s. 36; Köprülü, s. 204; Kamay, s. 792; Öztürel, s. 359; Aykaç, s. 399; Özen, s. 353; İmre, s. 356. Her akıl hastalığının ve her akıl zayıflığının kesin surette ayırt etme

D. SARHOŞLUK

TMK. md. 13 uyarınca ayırt etme gücünü ortadan kaldıran hallerin bir tanesi de sarhoşluktur. Sarhoşluk, alkollü içki almak sebebiyle makul surette hareket edebilme yeteneğinin kaybedilmesidir. Böylelikle, alkollü içkinin zihin ve irade melekelerini etkilemesi ve geçici olarak kişinin bilincinde karışıklık meydana getirmesi söz konusu olur. Burada göz önünde tutulması gereken husus, alınan alkolün türü ve miktarı değil, alınan alkolün kişinin şuur ve iradesini kaybettirecek derecede olmasıdır²². Dolayısıyla kişinin şuur ve iradesini ortadan kaldırmayan hafif sarhoşluk hallerinde ayırt etme gücünün yokluğundan bahsedilemez. Bu bakımdan, alkolik olan bir kimsenin mutlaka ayırt etme gücünden yoksun olduğu da söylenemez²³. Bir kişinin ayırt etme gücünü sarhoşluk nedeniyle kaybedip etmediğinin tespitinde ise kural olarak psikiyatr raporuna gereksinim olmayıp, ispat yükümlülüğü tanıklar vasıtasıyla gerçekleştirilebilir²⁴.

E. DİĞER SEBEPLER

TMK. md. 13'de ayırt etme gücünü ortadan kaldıran sebepler sayıldıktan sonra "*ya da bunlara benzer sebepler*" ifadesi kullanılmıştır. Kullanılan bu ifade ile kanunun koyucunun sarhoşluğa mı yoksa maddede yer alan tüm sebeplere benzer olan durumları mı kast ettiği doktrinde tartışmalıdır. Doktrinde hakim olan görüşe göre²⁵, söz konusu ifade sadece sarhoşluğa benzer durumları kapsamaktadır. Yine bu görüşe göre, akıl hastalığı ve akıl zayıflığı çerçevesi belirli kavramlar olup, bunlara benzer hallerin söz konusu olamayacağından dolayı sadece sarhoşluğa benzer sebeplerin ayırt etme gücünü ortadan kaldırdığı yorumu

---

gücünden yoksunluk durumunu ortaya çıkarması söz konusu değildir. Bu durumun her somut olayda uzmanlar ve hakim tarafından araştırılarak değerlendirilmesi araştırılması gereklidir (Yargıtay HGK. 26. 10. 1960 4/ 250 E. 256 K.; Yargıtay 1. HD. 03. 07. 1981 T. 8282 E. 8950 K. www.kazanci.com.tr adresinden erişildi. Giriş Tarihi: 02. 08. 2007).

²² Bucher, Art. 16 N. 79.

²³ Bucher, Art. 16 N. 80; Arpacı, s. 24.

²⁴ Egger-Çernis, s. 184; Öztan, s. 71; Oğuzman/Seliçi/Özdemir-Oktay, s. 52; Köprülü, s. 204; Özsunay, s. 38; Dural/Öğüz, s. 56; Tekinay, s. 203; Ataay, s. 67.

²⁵ Öztan, s. 72; Özsunay, s. 38; Tekinay, s. 203; Ataay, s. 67.

yapılmalıdır. Bu nedenle sarhoşluk kavramına gerek afyon, esrar, eroin gibi uyuşturucu maddelerin kullanılması sonucu ortaya çıkan haller gerekse de ateşli hastalıkta hezeyan hali, uyurgezerlik, hipnotizma ve telkin suretiyle meydana gelen şuur bozuklukları da eklenmelidir. Doktrinde yer alan karşı görüşe göre²⁶ ise, maddenin lâfzî yorumu sonucunda ifade edilmek istenenin sadece sarhoşluğa benzer sebepler değil, akıl hastalığı ve akıl zayıflığına benzer sebepler de ayırt etme gücünü ortadan kaldırmaktadır. Kaynak İsviçre Medeni Kanunu'nun 16. maddesinde ise “*buna benzer haller*” ifadesi kullanılmıştır. Dolayısıyla bu ifadeden de anlaşıldığı üzere İsviçre Hukuku'nda ayırt etme gücünü ortadan kaldıran tüm sebepler değil, sadece sarhoşluğa benzer sebeplerin kast edildiği açıktır²⁷. Kanaatimizce, kaynak İsviçre Medeni Kanunu'na ve doktrinde hakim olan görüşe paralel olarak, her ne kadar maddede “*bunlara benzer sebepler*” ifadesi kullanılmış olsa da bu ifadenin sadece sarhoşluk hallerini kapsaması gerekmektedir. Zira akıl hastalığı ve akıl zayıflığı halleri belirli kavramlar olup bunlara benzer hallerin söz konusu olamayacağı kuşkusuzdur.

IV. AYIRT ETME GÜCÜNÜN NİSBİLİĞİ

Bir işlemin veya eylemin failinin ayırt etme gücüne sahip olup olmadığını belirlenmesi için, o işlem ve eylemin nedenlerini, anlamını, önem ve sonuçlarını değerlendirebilecek güçte olup olmadığının araştırılması gerekir. Bu itibarla ayırt etme gücü kavramı nispidir²⁸. Ayırt etme gücünün nisbiliğinden anlaşılması gereken, ayırt etme gücünün varlığı ya da yokluğunun genel olarak değil, belirli bir kişi ya da davranışa göre tespit edilmesidir²⁹. Zira karmaşık ve güç bir işte karar vermek için aranan karar verme yeteneği ile günlük bir ihtiyacın giderilmesine yönelik bir hukuki fiil için gerekli olan karar verme yeteneği farklıdır. Bir kişinin basit şekilde kavranabilecek bir eylem

²⁶ Köprülü, s. 205; Oğuzman/Seliçi/Özdemir-Oktay, s. 52; Akipek/Akıntürk, s. 297.

²⁷ Egger-Çernis, s. 174.

²⁸ Hausheer/Müller-Aebi, s. 52; Köprülü, s. 205; Oğuzman/Seliçi/Özdemir-Oktay, s. 53; Akipek/Akıntürk, s. 289; Öztan, s. 68; Özsunay, s. 34; Tekinay, s. 202; Dural/Öğüz, s. 57; Helvacı, s. 33.

²⁹ Oğuzman/Seliçi/Özdemir-Oktay, s. 53.

hakkında ayırt etme gücüne sahip olduğu kabul edilirken, aynı kişinin daha zor ve karmaşık bir eylem sırasında da ayırt etme gücüne sahip olduğu kabul edilmeyebilir³⁰.

Medeni Kanun'da mutlak bir şekilde ayırt etme gücü kavramı saptanmış değildir. Bu nedenle fiili yapan kişinin ayırt etme gücüne sahip olup olmadığı her somut olayın özelliğine göre belirlenmektedir. Bu tespitte önemli olan husus, ayırt etme gücünün kişide fiilin yapıldığı anda mevcut olup olmadığıdır³¹. Bir başka ifade ile burada göz önünde tutulması gereken husus, kişinin yaptığı işlemler sırasında ayırt etme gücüne sahip olup olmadığıdır. Dolayısıyla bir kimse belirli bir işlem veya olay yönünden ayırt etme gücüne sahip olduğu kabul edilirken başka bir olayda bu güçten yoksun olduğu sonucuna pekâlâ varılabilir³².

V. AYIRT ETME GÜCÜ KARİNESİ ve AYIRT ETME GÜCÜNÜN İSPATI

Karine, mevcut ve bilinen belirli bir olaydan veya olgudan, bilinmeyen bir olay veya olgunun mevcudiyeti hakkında çıkarılan sonuçtur³³. Bu anlamda ayırt etme gücü karinesi ayırt etme gücünün varlığı ve ispatı konusunda önem arz etmektedir. Nitekim TMK. md. 13'de "yaşının küçüklüğü yüzünden veya akıl hastalığı, akıl zayıflığı sarhoşluk ya da bunlara benzer sebeplerden biriyle" akla uygun olarak hareket etmek yeteneğinden yoksun olan kimselerin ayırt etme gücüne sahip olmadıkları düzenlenmiştir. Bu düzenlemeden çıkan sonuç, ergin

³⁰ Oğuzman/Seliçi/Özdemir-Oktay, s. 53. Örneğin 12 yaşındaki bir çocuğun bakkaldan çikolata alırken ayırt etme gücüne sahip olduğu kabul edilirken, aynı çocuğun bir taşınmaz alım satımında ayırt etme gücüne sahip olduğu kabul edilemez. (Yargıtay 7. HD. 13.04.1981 E. 3667, K. 4492, www.kazanci.com.tr adresinden erişildi. Giriş Tarihi: 21. 09. 2007)

³¹ Akipek/Akıntürk, s. 289; Köprülü, s. 205; Oğuzman/Seliçi/Özdemir-Oktay, s. 53; Öztan, s. 68; Özsunay, s. 34; Tekinay, s. 202; Dural/ Öğüz, s. 57; "İlke olarak, ölmüş veya sağ bir kimsenin geçmiş bir tarihteki ruhsal durumuna göre geçerli davranma (temyiz) yeteneğinin var olup olmadığı, onun hukuksal işlemi yaptığı gündeki tutum ve davranışlarının saptanmasıyla anlaşılır" Yargıtay 4. HD. 20. 11. 1978 T. 1235 E/ 12862 K. (www.kazanci.com.tr adresinden erişildi. Giriş Tarihi: 21. 09. 2007)

³² Dural/Öğüz, s. 58.

³³ Akipek/Akıntürk, s. 207.

olan ve aynı zamanda da akıl hasatlığı veya akıl zayıflığı söz konusu olmayan herkesin akla uygun biçimde hareket etme iktidarına sahip bulunduğu kanundan ötürü asıl olmasıdır. Kanun koyucu bu hüküm ile “ayırt etme gücü karinesi” getirmiş olmaktadır³⁴. Ayırt etme gücü karinesi, genel hayat tecrübelerine dayanan, bir kimsede ayırt etme gücünün olduğunu esas alan adi bir karinedir. Kişilerde ayırt etme gücünün varlığı, günlük işlerde aranan işlem güvenliği sebebiyle karine olarak kabul edilmiştir³⁵.

Ayırt etme gücü karinesinin varlığı ele alındıktan sonra, incelenmesi gereken bir başka konu ise ayırt etme gücünün nasıl ispatlanabileceğine ilişkindir. Ayırt etme gücünün varlığı konusunda Medeni Kanunumuzda bu konuyla ilgili özel bir düzenleme bulunmaması nedeniyle, TMK. md. 6’da yer alan genel ispat kuralı karşımıza çıkmaktadır. TMK. md. 6’ya göre yasada aksine bir düzenleme bulunmadıkça, taraflardan her biri, hakkını dayandırdığı olguların varlığını ispatla yükümlüdür. Bu genel kural, ayırt etme gücünün ispatı konusunda da uygulama alanı bulur. Ancak bu konuda maddede geçen “kanunun aksine bir hüküm bulunmadıkça” ifadesi bu ana kurala istisna teşkil eden bazı durumların varlığına işaret etmektedir. Bu ifadeden hareket ile genellikle ispat yükünü yer değiştirmesine neden olan olaylar ya kanunun açıkça istisna koyduğu haller ya da genel hayat tecrübelerine göre iddia edenin değil de karşı tarafın ispatla yükümlü kılındığı durumlardır. Bu anlamda olmak üzere, genel hayat tecrübeleri göz önüne alındığında kişilerde ayırt etme gücünün varlığı karine olarak kabul edildiğinden; bu hususta ortaya çıkabilecek olan uyuşmazlıklarda TMK. md. 6’da yer alan genel kuraldan farklı olarak, ispat yükü yer değiştirmektedir³⁶. Nitekim TMK. md. 13’de “yaşının küçüklüğü yüzünden veya akıl hastalığı, akıl zayıflığı sarhoşluk ya da bunlara benzer sebeplerden biriyle” akla uygun olarak hareket etmek yeteneğinden yoksun olan kimselerin ayırt etme gücüne sahip olmadıkları düzenlenmiştir. Söz konusu madde göz önüne alındığında her

³⁴ Akipek/Akıntürk, s. 293.

³⁵ Öztan, s. 74; Oğuzman/Seliçi/Özdemir-Oktay, s. 55; Köprülü, s. 207; Akipek/Akıntürk, s. 293; Dural/Öğüz, s. 58.

³⁶ BGE 45 II 48, BGE II 9.

somut olayda ayırt etme gücünün yokluğu, hakkın doğumuna engel olan bir olgu teşkil eder. Böylelikle kural olarak ayırt etme gücünün varlığı karine olarak kabul edildiği için ispatına gerek olmayıp, ayırt etme gücünün yokluğunu iddia edenin bu iddiasını ispat etmesi gerekir³⁷.

Doktrinde ayırt etme gücünün ispatı konusunda bazı yazarlar ikili bir ayırıma gitmektedirler. Bu yazarlara göre, yaşı çok küçük olmayanlardan ya da akıl hastalığı veya akıl zayıflığı nedenlerinden başka bir nedenle kısıtlanmış bulunanlarda asıl olan ayırt etme gücünün varlığıdır. Kural olarak bunların ayırt etme güncüne sahip oldukları varsayılabılır; bu ayırım içinde bulunan kişilerin, ayırt etme gücünden yoksun bulduklarını ispat yükü bunu iddia eden tarafa aittir. Buna karşılık, küçük yaştakiler ile akıl hastalığı ya da akıl zayıflığı nedenleri ile kısıtlanmış olanlarda ise ayırt etme gücünün bulunmadığı kabul edilir. Bu durumda, bu ayırıma giren kişilerin ayırt etme gücüne sahip olup olmadıkları uyumsuzluk konusu yapıldığında, ayırt etme gücünün varlığını ispat yükü ayırt etme gücüne sahip olduğunu iddia eden tarafa düşer³⁸.

Kanaatimizce böyle bir ayırıma gidilmesine gerek yoktur. Zira kanun koyucu TMK. md. 13'de ayırt etme gücünü ortadan kaldıran sebepler arasında bir ayırıma gitmemiştir. Maddede geçen hallerin hepsi ayırt etme gücünün varlığı ya da yokluğu konusunda eşit değere sahiptir. Bu itibarla, ayırt etme gücünün varlığını ispat yükü ancak istisna olarak bunu iddia eden kişiye yüklenebilir³⁹. Örneğin, herkesin akıl hastası ya da akıl zayıflığı olduğunu bildiği bir kimse bir sözleşmeyi akla uygun hareket edebildiği bir anda yaptığını iddia ediyorsa bunu ispat yükü altındadır⁴⁰.

³⁷Honsell/Vogt/Tuor/Geiser, s. 47 vd; Tuor/Schnyder/Schmid/Rumo- Jungo, Alexandra s. 83; Bucher, Art. 16 N. 125; Dural/Öğüz, s. 58; Oğuzman/Seliçi/Özdemir-Oktay, s. 56; Köprülü, s. 206; Özsunay, s. 39; Egger-Çernis, s. 184; Tekinay, s. 204; Ataay, s. 67; Öztan, s. 74; Akipek/Akıntürk, s. 293; Arpacı, s. 25.

³⁸ Bucher, Art 16 N.127; Köprülü, s. 207; Akipek/ Akıntürk, s. 293; Oğuzman/ Seliçi/ Özdemir-Oktay, s. 56; Özsunay, s. 39; Öztan, s. 75; Egger- Çernis, s. 184; Velidedeoğlu, s. 54.

³⁹ Aynı yönde görüşler için bkz. Dural/ğüz, s. 58 ve dipnot: 155'deki yazarlar; Tekinay, s. 205.

⁴⁰ Bu örnek için bkz: BGE 91 II 338; Dural/Öğüz, s. 58.

VI. AYIRT ETME GÜCÜNDEN YOKSUN OLANLARIN HUKUKİ İŞLEM EHLİYETİ

A. KURAL

İlgili hüküm göz önüne alındığında, ayırt etme gücü, kişinin fiil ve isteklerinin nedenini ve sonuçlarını kavrayıp, bunlara uygun hareket edebilmesi olarak tanımlanabilir. Türk Medeni Kanunu'na göre, ayırt etme gücünden yoksun olan kişiler, fiil ehliyetleri yönünden “tam ehliyetsizler” olarak nitelendirilir. Nitekim TMK. md. 14'e göre; “*Ayırt etme gücü bulunmayanların, küçüklerin ve kısıtlıların fiil ehliyeti yoktur.*”

Ayırt etme gücüne sahip olmayan bir kişinin, kısıtlı olmaması veya ergin olması, hukuken bir önem arz etmez. Başka bir deyişle, ayırt etme gücüne sahip olmayan kişiler, ergin olsalar da veya bir mahkeme kararı ile kısıtlanmış olmasalar da, bu durum onların fiil ehliyetleri yönünden “tam ehliyetsiz” olarak nitelendirilmelerini etkilemez⁴¹.

Tam ehliyetsizler, fiil ehliyetinden yoksun olmalarından ötürü, fiil ehliyetinin içeriğini oluşturan ehliyetlere de sahip değildirler. Bir başka ifade ile kural olarak bu kişiler, kendi fiilleri ile kendi leh ve aleyhlerine hak ve borçlar yaratamayacakları gibi hukuka aykırı fiilleri ile de başkalarına verdikleri zararlardan dolayı da kendilerine herhangi bir sorumluluk yükletilemez⁴². Aynı zamanda bu kişilerin hukuki işlem ehliyeti ve haksız fiil ehliyetleri olmadığı için dava ehliyetleri de yoktur⁴³.

Nitekim TMK. md. 15'de, kanunda gösterilen ayırık durumlar saklı kalmak kaydıyla, ayırt etme gücünden yoksun olan kişilerin fiillerinin hukuki sonuç doğurmayacağı hüküm altına alınmıştır. Anılan düzenlemedeki “hukuki sonuç doğurmaz” şeklinde ifade edilen yaptırımın mahiyetine ilişkin doktrinde iki farklı görüş bulunmaktadır. Aslında bu iki görüş, hükümsüzlük yaptırımının niteliği hakkındaki görüş

⁴¹ Velidedeoğlu, s. 64.

⁴² Akipek/ Akıntürk, s. 304; Velidedeoğlu, s. 63; Saymen, s. 111.

⁴³ Hausheer/ Müller-Aebi, s. 56.

ayrılığına dayanmaktadır. Bu nedenle, hükümsüzlük yaptırım hakkında mevcut olan görüşlerin göz önüne alınması ile ayırt etme gücünden yoksun kimselerin fiillerinin hukuki sonuçlarını tespit etmek gerekmektedir.

Klasik görüş olarak adlandırılan ilk görüşe göre⁴⁴; butlan, varlığı ve geçerliliği için kanunun gerekli gördüğü unsurları kendisinde barındırmayan hukuki işlemlere uygulanabilecek olan yaptırım türüdür. Bu nedenle var olması için kanunda düzenlenen gerekli unsurların mevcut olmaması halinde hukuki işlemin yokluğundan, geçerlilik unsurlarının mevcut olmaması veya eksik olması halinde ise hukuki işlemin sakat olduğundan bahsedilir. Bu görüşe göre, hükümsüzlük hukuki işlemin bizzat kendisine etki ederek, onu tamamen ortadan kaldırır. Söz konusu işlem hiçbir şekilde hüküm ve sonuç doğurmaz. İptal edilebilirlik yaptırımının uygulandığı hallerde ise, hukuki işlem sakat olmasına rağmen mevcuttur ve bu sakatlığın ileri sürülmemesi veya belirli bir zamanın geçmesi ile geçerli bir işlem vasfını kazanır⁴⁵.

Klasik görüşten hareketle, TMK. md. 15'e aykırılık halinde ayırt etme gücüne sahip olmayan kişinin yaptığı hukuki işlemin butlan yaptırımına tabi olduğundan söz edilir. Bunu savunan hakim görüşe göre⁴⁶; TMK.'nın ilgili maddesinde düzenlenen hükmün amacı, ayırt etme gücüne sahip olmayan kişileri korumak ve ayırt etme gücüne sahip olmayan kişilerin fiil ve eylemlerinin neden ve sonuç ilişkisini kurabilecek ve hatta söz konusu işlemin kendisine zarar verip veremeyeceği ayrımını yapabilecek akli melekelerle sahip olmadığından dolayı onları gözetmektir. Öte yandan, ayırt etme gücünden mahrum olan kişilerin yaptıkları hukuki işlemlerin kanundaki istisnalar dışında kanuni temsilcilerinin icazet vermesi ile dahi geçerlilik kazanması söz konusu olamayacağından, burada uygulanması gereken yaptırım türü mutlak butlan olmalıdır. Nitekim icazet ancak mevcut olan bir hukuki işlem için

---

⁴⁴ Güral, s. 32.

⁴⁵ Güral, s. 32; Saymen/Elbir, s. 83 vd.

⁴⁶ Aral, s. 746; Öztan, s. 258; Saymen, s. 112; Berki, s. 50; Dural, s. 74; Oğuzoğlu, s. 259; Tandoğan, s. 488.

verilir. Ayırt etme gücüne sahip olmayan bir kişinin yaptığı bir hukuki işlemin kanuni temsilcisinin icazeti ile dahi geçerli hale gelememesi gerçeği, söz konusu hukuki işlemin yapıldığı andan itibaren geçersiz olduğunu, başka bir deyişle butlan yaptırımına tabi olduğunu gösterir. Doktrinde başka bir görüşe göre ise⁴⁷, ayırt etme gücünün yokluğu halinde hukuki işlem butlan değil, bilakis yokluk yaptırımına tabidir. Bu görüşe göre, ayırt etme gücüne sahip olmayan bir kişinin taraf olduğu bir sözleşme zaten kurulmadığı için, butlan değil yokluk yaptırımına tabi olur.

Modern görüş olarak adlandırılan diğer görüşe göre⁴⁸ ise; hükümsüzlük yaptırımının doğrudan hukuki işleme etki ettiğini savunan klasik görüş kabul edilemez. Zira bu durumda hukuki işlem bütün asli ve tali hükümleri ile ortadan kalkar ki, bunun yokluk yaptırımı ile bir farkı kalmaz. Oysaki hukuki işlemin ayrı ayrı bazı hükümlerine tesir eden bir hükümsüzlük anlayışı, hukuki işlemin bir maddi olay olarak varlığına etki etmediği gibi, bazen de asli ve tali hükümlerinin bazılarının hüküm ve sonuç doğurmasına da engel olmaz. Bu görüşü savunanlara göre; hükümsüzlük yaptırımının derecesi kanun koyucunun o hükmü düzenlemesindeki amacı göz önüne alınarak göre belirlenir. Başka bir deyişle, kanunun çeşitli maddelerinde kullanılan “butlan, batıl” terimleri, kanun koyucunun, o hükmü koymasındaki amacının tüm kanunun yorumlanması suretiyle tespit edilmesi ile değerlendirilmelidir. Bu suretle de hukuki işlemin tabi olduğu hükümsüzlük yaptırımının derecesi belirlenmelidir⁴⁹.

Söz konusu modern görüşten esinlenilerek doktrinde bazı yazarlar⁵⁰, ayırt etme gücüne sahip olmayan kişilerin yaptıkları her hukuki işlemin butlan yaptırımına tabi olması fikrine katılmamaktadırlar. Bu fikri savunanlara göre; TMK. md. 15’in amacı, ayırt etme gücüne sahip olmayan kişileri korumaktır. Ayırt etme gücüne sahip olmayan kişilerin

---

⁴⁷Keller/Schöbi, s. 25 vd.

⁴⁸Güral, s. 93.

⁴⁹Güral, s. 95; Egger- Çernis, s. 194.

⁵⁰Egger, s. 123.

yaptıkları her hukuki işlemi butlan yaptırımına tabi tutmak, söz konusu hükmün lafza ve ruhuna aykırılık teşkil eder. Zira ilgili maddede, ayırt etme gücüne sahip olmayan kişilerin yaptıkları hukuki işlemlerin butlan yaptırımına tabi olacağından bahsedilmemektedir. Bu nedenle, bu kişilerin yaptıkları hukuki işlemler her somut olaya göre değerlendirilmeli ve uygun görülen yaptırım uygulanmalıdır⁵¹. Böyle bir durum da ancak, ayırt etme gücüne sahip olmayan kişilerin menfaatlerinin somut olayda mevcut olup olmamasına göre karar verilmelidir. Açıklanan bu görüş çerçevesinde doktrinde başka bir görüş⁵²; ayırt etme gücüne sahip olmayan kişilerin yaptıkları işlemlerin her somut olaya göre değerlendirilmesi gerektiğinden iptal edilebilirlik yaptırımına tabi olması gerektiğini savunmaktadır.

Kanaatimizce, her şeyden önce, ayırt etme gücüne sahip olmayan kişilerin yaptıkları hukuki işlemleri yokluk yaptırımına tabi kılan görüş savunulamaz. Zira bizim de katıldığımız görüşe göre⁵³, tarafların ayırt etme gücüne sahip olması gerektiğine ilişkin unsur, hukuki işlemler bakımından kurucu unsur değil, bilakis geçerlilik unsurudur. Bize göre, klasik görüşe paralel olarak, ayırt etme gücüne sahip olmayan kişilerin yaptıkları hukuki işlemler butlan yaptırımı ile baştan itibaren geçersizlik yaptırımına maruz kalmalıdır. Nitekim söz konusu işlemlerin yapıldıktan sonra kanuni temsilcilerin icazeti ile dahi geçerlilik kazanamayacaklarına ilişkin kural, bu görüşü destekler niteliktedir. Zira bu durum söz konusu işlemlerin butlan yaptırımı ile baştan itibaren geçersiz olmasından dolayı, geçersiz bir işlemin daha sonra onay ve icazetle düzeltilemeyeceğini ispatlar. Ayrıca, 6098 sayılı yeni Türk Borçlar Kanunu md. 27’de de, kanunun emredici hükümlerine aykırılık açık bir şekilde kesin hükümsüzlük olarak nitelendirilmiştir. Bir sözleşmenin hüküm ve sonuçlarını doğurması bakımından kamu düzeninin sağlanması için tarafların fiil ehliyetine sahip olmaları gerektiğine ilişkin düzenleme de emredici nitelikte olduğundan modern görüş savunulamaz. Öte yandan

⁵¹ YİBK, 09.03.1955 T., 1954/22 E., 1955/2 K., (www.kazanci.com.tr adresinden erişildi. Giriş Tarihi: 20.05.2007).

⁵² Akipek/Akıntürk, s. 309; Velidedeoğlu, s. 65; Güral, s. 170.

⁵³ Ayrıntılı bilgi için bkz. Eren, s. 298-299.

kanun koyucunun bu maddeyi getirmesindeki amaç ayırt etme gücünden yoksun olanları korumak olduğundan, ayırt etme gücünden yoksun olanların yaptığı hukuki işlemleri baştan itibaren geçersiz saymak yerinde olur.

B. İSTİSNALARI

Türk Medeni Kanunu'nun 15. maddesi “kanundaki durumlar saklı kalmak üzere” tabiri ile ilgili maddenin istisnaları olduğunu ifade etmiştir. Bu istisnaların söz konusu olması halinde tam ehliyetsiz kişilerin işlemleri ancak bir mahkeme kararı ile ortadan kaldırılabilir, bu şekilde geçersiz olana kadar hüküm ve sonuçlarını doğurur. Söz konusu istisnaların bir kısmı genel olarak şöyle sıralanabilir:

İlk olarak, tam ehliyetsizlerin evlenmeleri halinde, bu evlilik iptal davasına kadar geçerli olur. Bu evlilikle doğan çocuklar evlilik içinde doğmuş sayılır (TMK. md. 145).

İkinci olarak, tam ehliyetsizler tarafından yapılan ölüme bağlı tasarrufların iptalini ancak mirasçılar ve vasiyet alacaklıları isteyebilir⁵⁴ (TMK. md. 537).

Üçüncü olarak, hastalık veya yaş küçüklüğü gibi fizyolojik nedenlerden dolayı ayırt etme gücüne sahip olmayan kişiler, hakkaniyet gerektiriyorsa haksız fiillerden dolayı sorumlu olurlar. Ayrıca geçici olarak ayırt etme gücünden mahrum olanlar da ayırt etme gücünü kendi kusurları ile kaybetmediklerini ispat edene kadar bundan sorumlu olurlar (818 sayılı Borçlar Kanunu md. 54).

Son olarak ise, 818 sayılı Borçlar Kanunu md. 54/ I'de⁵⁵ ifadesini bulan hakkaniyet sorumluluğu, 818 sayılı Borçlar Kanunu md. 98/ II⁵⁶

---

⁵⁴ Yargıtay 3. HD 16.12.2003 T. 14447 E./14412 K. (www.kazanci.com.tr adresinden erişildi. Giriş Tarihi: 20.05.2007).

⁵⁵ BK. md. 54/ I: “Hakkaniyet iktiza ediyorsa hakim, temyiz kudretini haiz olmayan kimseyi ika ettiği zararın tamamen yahut kısmen tazminine mahkum eder”. Anılan madde 6098 sayılı yeni Türk Borçlar Kanunu'nun 64. maddesine denk gelmektedir.

uyarınca hukuki işlemler hakkında da uygulanır. Bu cümleden olarak, ayırt etme gücünden yoksun olanların yaptığı sözleşmeler geçersiz olduğundan, hakkaniyet düşüncesi gerektirirse, karşı tarafın uğradığı ziyan tamamen tazmin ettirilmesi yoluna gidilebilir⁵⁷.

Öte yandan doktrinde hakim olan fikre göre⁵⁸, tam ehliyetsiz kişiler, kişiye sıkı sıkıya bağlı hakların bazılarında sahip olabilirler. Burada ölçü, ayırt etme gücünün o hakka sahip olmak için şart kılınmamış olmasıdır. Bu durumda, tam ehliyetsiz kişi bu hakka sahip olmakta, bundan yararlanıp ve temsil yoluyla bu hakkını kullanabilmektedir⁵⁹.

B. DÜRÜSTLÜK KURALININ ETKİSİ

Doktrinde bizim de savunduğumuz hakim olan görüşe göre; her ne kadar TMK. md. 15’de düzenlenen hüküm ayırt etme gücüne sahip olmayan kişileri koruma amacını taşısa da, ilgili maddede “kanundan doğan istisnalar saklıdır” ifadesi de ayırt etme gücüne sahip olmayan kişilerin yaptıkları hukuki işlemlerin geleceğinin belirlenmesinde göz ardı edilmemelidir. Bu nedenle, hukukun genel kuralı olan ve her somut olayda uygulanması gereken dürüstlük kuralı ayırt etme gücüne sahip olmayan kişilerin yaptıkları hukuki işlemler için de gözden uzak tutulmamalı, hatta bu kural TMK. md. 15’in hüküm altına aldığı geçersizlik yaptırımının bir istisnası niteliği olarak anlaşılmalıdır.

Söz konusu görüşü savunanlara göre, ayırt etme gücüne sahip olmayan kişilerin yaptıkları hukuki işlemlere dürüstlük kuralının etkisi çift yönlüdür. Bir yönü ile ayırt etme gücüne sahip olmayan kişiyi korurken, diğer yönü ile ayırt etme gücüne sahip olmayan kişi ile bir hukuki işlem ilişkisini giren tarafı korur. Nitekim ayırt etme gücüne sahip

---

⁵⁶ BK. md. 98/ II: “Haksız fiillerden mütevellit mesuliyete müteallik hükümler, kıyasen akde muhalif hareketlere de tatbik olunur”. Anılan madde 6098 sayılı yeni Türk Borçlar Kanunu’nun 114. maddesinin ikinci fıkrasına denk gelmektedir.

⁵⁷ Funk, s. 51 (Akipek/ Akıntürk, s. 312 dipnot 71’den naklen).

⁵⁸ Akipek/Akıntürk, s. 314-315; Dural, s. 79.; Helvacı, s. 46; Öztan, s. 260.; Saymen, s. 112.; Velidedeoğlu, s. 71.; Dural/Öğüz, s. 68- 69; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 385; Egger- Çernis, s. 194; Aral, s. 748-749; Egger, s. 133.

⁵⁹ Akipek/Akıntürk, s. 319.

olmayan kişi ile hukuki işlem yapmış olan tarafın, söz konusu hukuki işlemin geçersizliğini ileri sürülebilme hakkının sınırı TMK. md. 2 ile belirlenir. Bu hakkın ileri sürülmesinin dürüstlük kuralına aykırılık teşkil ettiği hallerde, bu durum hakkın kötüye kullanılması çerçevesinde değerlendirilerek, TMK. md. 15'e rağmen hukuki işlem geçerli bir hukuki işlem gibi hüküm ve sonuç doğuracaktır. Öte yandan, ayırt etme gücüne sahip olmayan bir kişi ile hukuki işlem yapan kişinin, onun ayırt etme gücüne sahip olmadığını bilmemesi ya da bilebilecek durumda olmamasının⁶⁰, söz konusu hukuki işleme geçerlilik kazandırmayacağı kuralı ise TMK. md. 3'de düzenlenen subjektif iyiniyet prensibinden kaynaklanmaktadır⁶¹. Bu durum TMK.'nın 2. maddesinin TMK.'nın 15. maddesine etkisi ile karıştırılmamalıdır. Dürüstlük kuralı ile TMK.'nın 15. maddesine getirilen istisnai durumun diğer yönü ise ayırt etme gücüne sahip olmayan kişi ile hukuki işlem ilişkisine girmiş olan tarafı korur. Zira ayırt etme gücüne sahip olmayan kişi tarafından yapılmış olan hukuki işlemin hüküm ve sonuçları, ayırt etme gücüne sahip olmayan kişinin menfaatlerini olumsuz olarak etkilemiyorsa ve aynı şartlar altında ayırt etme gücüne sahip bir kişinin yaptığı hukuki işlemlerden farksız bir nitelik arz ediyorsa, TMK.'nın 15. maddesinden ayrı olarak, bu işlemler geçerli bir hukuki işlem gibi hüküm ve sonuç doğururlar⁶².

---

⁶⁰“Bir tasarruf zamanında temyiz (ayırtım) gücünden yoksun olduğu anlaşılan kişinin o tasarrufun hüküm taşımayacağı iddiasının kabulü için bunu dava eden vasiye bundan başka diğer tarafın kötü niyetini dahi kanıtlama yükü yüklenemez.” Ayrıntılı bilgi için bkz.; 11.6.1941 tarihli 4/21 YİBK Hukuk Bölümü., (<http://www.tuerkei-recht.de/ZGB%20tuerk%20Alp.pdf>. adresinden erişildi. Giriş Tarihi: 20.05.2007).

⁶¹ Dural, s. 75; Tandoğan, s. 491.

⁶² “Temyiz kudreti yoksunu olan davacının tasarruflarının hukuki bir hüküm ifade etmeyeceği, yapılan hukuki işlemin mutlak butlan nedeni ile geçersizliği kabul edilmiş ise mümeyyiz olmayanın yaptığı işlemin hukuken hiçbir sonuç doğurmayacağı iddiasının hal ve koşullara göre iyiniyet esaslarına da aykırılık oluşturması gerekir. Mümeyyiz olmayan kimse temyiz kudretine sahip olsa idi aynı suretle hareket edecek ise, temyiz kudretinden yoksun olduğunu ileri sürememesi gerekir.” Yargıtay 11.HD 17.06.2003 T. 749 E./ 6491 K., (www.kazanci.com.tr adresinden erişildi. Giriş Tarihi: 20.05.2007).

VII. AYIRT ETME GÜCÜNDEN YOKSUN OLANLARIN AİLE HUKUKU İŞLEMLERİ AÇISINDAN EHLİYETLERİ

Ayirt etme gücünden yoksun olanlar, fiil ehliyetleri yönünden tam ehliyetsizler kategorisine dahil oldukları için kullanılması tamamen kişisel bir takım takdirlere, kıymet hükümlerine ve duygusal düşüncelere dayanan ve bu itibarla da hak sahibi tarafından bizzat kullanılması gerekli olan haklar olarak tanımlayabileceğimiz kişiye sıkı sıkıya bağlı haklarını kural olarak bizzat kullanamazlar. Bununla beraber, bu tür hakların kullanılmasında yasal temsil de geçerli olmadığından, yasal temsilcileri vasıtasıyla da bu hakları kullanmaları mümkün değildir. Ana kural bu olmasına rağmen, bir takım somut olaylar göz önüne alındığında bazı kişiye sıkı sıkıya bağlı hakları ise bizzat kullanabilecekleri sonucuna varılabilir. Nitekim aile hukukundan doğan haklar kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar niteliğindedir. Bu nedenle, ayirt etme gücüne sahip olmayan kişiler bakımından aile hukukundan doğan nişanlanma, evlenme, nişanın bozulması, boşanma davası açma gibi haklar bizzat kullanılabilir. Öyleyse, ayirt etme gücüne sahip olmayanların aile hukuku işlemleri açısından ehliyetleri TMK. md. 15 kapsamında, ayirt etme gücünden yoksun olanların hukuki işlemlerinin tabi olduğu yaptırımın istisnası olarak değerlendirilir⁶³.

Ayirt etme gücünden yoksun olanların evlenmeleri sonucunda, bu evliliğin geçerliliği ise, ayirt etme gücünden yoksunluğun sürekli veya daimi olması ölçütü göz önüne alınarak farklı hükümlere tabi kılınmıştır. TMK. md. 145/ II'ye ve 145/ III'e göre; "Eşlerden birinin evlenme sırasında sürekli bir sebeple ayirt etme gücünden yoksun bulunması veya eşlerden birinin evlenmeye engel olacak derecede akli hastalığı bulunması halinde, evlenme mutlak batıldır"⁶⁴. TMK. md. 148'e göre ise; "Evlenme sırasında geçici bir sebeple ayirt etme gücünden

⁶³ Akipek/ Akıntürk, s. 317- 318; Dural/Öğüz, s. 74; Hatemi, s. 49.

⁶⁴ Doktrin ve uygulamada hakim olan görüşe göre, sadece evlilik birliğini temelden sarsabilecek ve irsen geçecek nitelikteki akıl hastalıkları kesin evlenme engeli oluşturmaktadır, Akıntürk, s. 79; Velidedeoğlu, s. 65; Tekinay, s. 77; Zevkliler/Acarbey/ Gökyayla, s. 696; Yargıtay HGK. 12.07.1950 T., 2/152-40 (www.kazanci.com.tr adresinden erişildi. Giriş Tarihi: 16.11.2007).

yoksun olan eş, evlenmenin iptalini dava edebilir”. TMK. md. 145’deki mutlak butlan yaptırımı Borçlar Kanununda söz konusu olan mutlak butlan yaptırımından farklı olarak, evlenme sözleşmesinin hükümsüzleşmesi için yenilik doğuran bir dava niteliğinde olup, bu davanın sonucunda hakimin vereceği kesin hükümle geçersizlik sonucunu doğurur. Öte yandan TMK. md. 147/ II’ye göre; “Ayırt etme gücünün sonradan kazanılması veya akıl hastalığının iyileşmiş olması durumlarında mutlak butlan davasını yalnız ayırt etme gücünü sonradan kazanan veya akıl hastalığı iyileşen eş açabilir”. Bu hükümde de, butlan yaptırımının özelliklerinden farklı olarak, ayırt etme gücünün yokluğu sonucunu doğuran sebebin zaman içinde ortadan kalkması halinde, evlenmenin butlanını sadece ayırt etme gücünü sonradan kazanan veya akıl hastalığı iyileşen eşin dava edebileceği öngörülmüştür. Oysa butlan yaptırımı niteliğinden ötürü icazet veya süre ile düzeltilemez ve dolayısıyla butlan yaptırımına tabi bir hukuki işlem zaman geçmesi ile geçerlilik kazanmaz. Bu hükümde, kanun koyucunun evlenmeye özgü olarak butlan yaptırımını zayıflattığı ve Borçlar Kanunundaki mutlak butlan davasından farklı olarak herkese değil, sadece ayırt etme gücünü sonradan kazanan veya akıl hastalığı iyileşen eşe dava açma hakkı tanınmıştır⁶⁵.

Ayırt etme gücünden yoksun olanların bizzat boşanma davası açmaları da mümkündür. Ancak burada üzerinde durulması gereken konu, TMK.’nın boşanma sebeplerini düzenleyen hükümlerinde, sadece akıl hastalığının boşanma sebebi olarak ele alınması, ayırt etme gücünden yoksunluk sonucunu doğuran diğer nedenlerin boşanma sebebi sayılmamasıdır. Nitekim TMK. md. 165’e göre; “Eşlerden biri akli hastası olup da, bu yüzden ortak hayat diğer eş için çekilmez hale gelirse hastalığın geçmesine olanak bulunmadığı resmi kurulu raporuyla tespit edilmek koşuluyla, bu eş boşanma davası açabilir”. Bu hükümden yola çıkılarak, kanun koyucunun genel olarak ayırt etme gücünden yoksunluğu

---

⁶⁵ Hatemi, s. 50- 51; Tekinay, s. 209; Akipek/Akıntürk, s. 311.

tek başına bir boşanma sebebi saymayarak, sadece akıl hastalığını bir boşanma nedeni saydığı⁶⁶ yorumu yapılabilir⁶⁷.

VIII. AYIRT ETME GÜCÜNDEN YOKSUN OLANLARIN HAKSIZ FİİL EHLİYETLERİ

A. KURAL

TMK. md. 15 göz önüne alınarak, ayırt etme gücünden yoksun olan kişilerin fiilleri hukuki sonuç doğurmadığından ötürü, bu kişilerin 818 sayılı Borçlar Kanunu md. 41'e⁶⁸ göre haksız fiil ehliyetlerinin de olmadığı sonucuna varılır. Nitekim BK. md. 41'e göre; "Gerek kasten gerek ihmal ve teseyyüp yahut tedbirsizlik ile haksız bir surette diğer kimseye bir zarar ika eden şahıs, o zararın tazminine mecburdur". Bu hükümden de anlaşıldığı üzere, kişilerin haksız fiillerden sorumlu tutulabilmesi, onların kusurlu⁶⁹ bir davranışta bulunmaları şartına bağlıdır. Ayırt etme gücüne sahip olmayanların ise, makul surette hareket edebilme yeteneklerinden mahrum olmalarından dolayı, herhangi bir durumda kusurlu olduklarından söz edilemez. Bu nedenle, ayırt etme gücünden yoksun olanlar kural olarak haksız fiillerinden sorumlu tutulamazlar⁷⁰.

---

⁶⁶ Hatta kanun koyucu, akıl hastalığını da tek başına boşanmaya yeterli görmeyip, aynı zamanda bunun ortak hayatı diğer eş için çekilmez hale getirmesi gerektiğini hükme bağlamıştır (TMK. md. 165).

⁶⁷ Gök, s. 22-23; Hatemi, s. 50; Akıntürk, s. 260.

⁶⁸ Anılan madde 6098 sayılı yeni Türk Borçlar Kanunu'nun 49. maddesine denk gelmektedir.

⁶⁹ "Kusurun objektifleştirilmesi ayırt etme gücünün en azından varlığının somut yöntem ile belirlenmesi sonucunu doğurmaktadır, zira aksi takdirde tamamen objektif kusur söz konusu olur. Ancak, kusurun objektifleştirilmesinin ayırt etme gücünü etkileyip etkilemediği sorusu da sorulabilir. Objektifleştirilmiş kusurda, kusurun somut yüklenebilirlik ögesi olan bilinçli ve iradi davranma olgusunun soyut yöntem ve soyut ölçüler ile değerlendirilmesi, kusurun soyut yüklenebilirlik ögesi olan ayırt etme gücünün varlığı olgusunun somut yöntem ve somut ölçüler ile değerlendirilmesini de etkiler ve onu de en azından daha soyut/objektif kılar mahiyette gözükmektedir"; Koçhisarlıoğlu (Kusurun Objektifleştirilmesi), s. 3 ve s. 16.

⁷⁰ Dural/Öğüz, s. 70; Akipek/Akıntürk, s. 305; Aral, s. 736; Tekinay, s. 206; Hatemi, s. 52.

Ana kural, ayırt etme gücüne sahip olmayan kişilerin haksız fiillerinden sorumlu olmayacağı olmakla beraber, her somut olay göz önüne alınarak, ayırt etme gücünün derecelendirilip derecelendirilemeyeceği sorusu akla gelebilir. Bu konuda, doktrinde her ne kadar ayırt etme gücünün varlığı veya yokluğunun tespitinde “ya hep, ya hiç” anlayışı hakim olsa da, bazı yargı kararlarında ayırt etme gücünün sorumluluğun belirlenmesinde derecelendirilmesinin mümkün olduğu sonucuna varıldığı gözlemlenmektedir⁷¹. Bizim de katıldığımız görüşe göre⁷² ise, ayırt etme gücünün derecelendirilmesi ancak genel davranış kuralının içeriğinin çeşitli insan kategorileri (çocuklar, özürllüler, yaşlılar vb...) tespit edilmek suretiyle belirlenmesini esas alan görüşün kabulü halinde mümkün olabilir. Ancak, Türk- İsviçre hukukunda haksız fiil sorumluluğunda bu görüş benimsenmediğinden ötürü ayırt etme gücünün derecelendirilmesi söz konusu değildir ve buna bağlı olarak haksız fiil sorumluluğunun sonuçlarının da bu gücün derecelendirilmesi suretiyle belirlenmesi söz konusu olamaz. Başka bir deyişle, ayırt etme gücünün tespitinde hakim olan “ya hep, ya hiç” anlayışı, haksız fiil sorumluluğunun belirlenmesinde de benimsenmelidir.

B. İSTİSNALARI

Ayırt etme gücüne sahip olmayanların haksız fiillerden sorumlu tutulamayacağı ana kural olmakla beraber, bu kurala üç durumda istisna getirilmiştir.

Bu istisnalardan ilki, kusursuz sorumluluk halleridir. Kusursuz sorumluluk hallerinde⁷³, kişilerin kusurları aranmaksızın sorumlulukları söz konusu olduğundan dolayı, ayırt etme gücüne sahip olmayan kişilerin

---

⁷¹ “Sorumluluğun kapsamının kusurun ağırlığı hesaba katılarak tespit edildiği bu alanda, ayırt etme gücünün derecesi de göz önüne alınabilir ve alınmalıdır. Bu güç, herhangi bir durum ve koşul yüzünden olumsuz şekilde etkilendiğinde tazminat yükümü azalabileceği gibi, tamamen yok da olabilecektir.”, Koçhisarlıoğlu (Kusur İşleme Ehliyeti), s. 2.

⁷² Koçhisarlıoğlu (Kusur İşleme Ehliyeti), s. 16.

⁷³ Kusursuz sorumluluk halleri ile ilgili olarak ayrıntılı bilgi için bkz.; Eren, s. 573-630.

de kusur şartının mevcut olmamasından ötürü haksız fiillerden sorumlu olamayacağı kuralı, burada söz konusu olmamaktadır⁷⁴.

Bu istisnalardan ikincisi, ayırt etme gücüne sahip olmayan kişilerin 818 sayılı Borçlar Kanunu md. 54/ I.'de düzenlenen hakkaniyet sorumluluğudur. Bu hükme göre; "Hakkaniyet iktiza ediyorsa hakim, temyiz kudretine haiz olmayan kimseyi ika ettiği zararın tamamen yahut kısmen tazminine mahkum eder." Söz konusu hükümde yer alan sorumluluk hali de özel olarak düzenlenmiş bir kusursuz sorumluluk halidir. BK. md. 54'e göre, ayırt etme gücüne sahip olmayan kişinin ortaya çıkan zarardan sorumlu tutulabilmesi için, onun davranışının objektif olarak hukuka aykırı olması ve bu fiilin ayırt etme gücüne sahip bir kişi tarafından işlenmesi halinde de kusurlu olacağı yorumuna varılmış olması gerekir. Başka bir deyişle, ayırt etme gücüne sahip olan kişi söz konusu fiilden sorumlu tutulamıyorsa, ayırt etme gücüne sahip olmayan kişi de BK. md. 54'e göre sorumlu tutulamaz⁷⁵. Burada yasanın benimsediği amaç, taraflar arasında çıkarlar dengesini kurmaktır⁷⁶. Bu denge kurulurken de zarar gören kişi ile zarar veren tam ehliyetsizin ekonomik durumları karşılaştırılır. Buna göre zarar gören yoksulsa ve zarar onun için önemli bir parasal kayba yol açıyorsa, bunun yanında zarar veren tam ehliyetsiz zengin ve doğan zararı kolayca ödeyebilecek durumda ise çıkarlar dengesini kurabilmek için tam ehliyetsizin bu zararı tazmin etmesi gerekir⁷⁷.

Kuralın bir diğer istisnasını ise, 818 sayılı Borçlar Kanunu md. 54/ II' de⁷⁸ düzenlenen ayırt etme gücünün geçici olarak kaybından kaynaklanan sorumluluk hali oluşturur. BK. md. 54/ II' ye göre; "Temyiz

⁷⁴ Dural/ Ögüz, s. 71; Akipek/Akıntürk, s. 314; Tekinay, s. 206; Helvacı, s. 48- 49.

⁷⁵ Bucher, Art. 17/ 18 N. 83; Dural/Ögüz, s. 71; Akipek/Akıntürk, s. 311; Aral, s. 737; Tekinay, s. 207; Hatemi, s. 53; Eren, s. 606-608; Arpacı, s. 46- 47.

⁷⁶ Zevkliler/Acarbey/Gökyayla, s. 357; Ataay, s. 113- 114.

⁷⁷ Keller, s. 103; Bucher, Art. 17/ 18 N. 83; Aral, s. 737; Zevkliler/Acarbey/Gökyayla, s. 357. Burada öğretide ve yargı kararlarında hakim olduğu üzere, ödenecek tazminatın türü maddi tazminat olabileceği gibi manevi tazminat da olabilir (Yargıtay İBK. 22. 12. 1966 E. 7, K. 7, RG: 12360 sayı; BGE 74 II 210)

⁷⁸ Anılan madde 6098 sayılı yeni Türk Borçlar Kanunu'nun 58. maddesine denk gelmektedir.

kudretini muvakkaten ızaa eden kimse, bu halde iken yapmış olduğu zararı tazmine mecburdur. Şu kadar ki kendi kusuru olmaksızın ika edilmiş olduğunu ispat ederse mesul olmaz.” Bu hükme göre, ayırt etme gücünü geçici olarak kaybeden kişi, bu haldeyken vermiş olduğu zarardan sorumlu olmaktadır. Ancak, bu duruma kendi kusuru ile düşmediğini ispat ederek sorumluluktan kurtulabilmektedir. Burada sorumluluk için aranan kusur, kişinin fiiliyle sebep olduğu zararda değil, ayırt etme gücünün kaybına neden olan davranışta söz konusu olan kusurdur. Nitekim örneğin, almış olduğu içkinin etkisiyle veya yapay surette uyutulmuş olduğu sırada bir fiili sonucunda bir başkasına zarar veren kimse bu zararı tazmin etmekle yükümlü tutulurken, içkinin kendisine zorla veya rızası olmaksızın içirilmiş olduğunu veya rızası olmadan uyutulmuş olduğunu ispat ederse sorumluluktan kurtulur⁷⁹.

IX. AYIRT ETME GÜCÜNDEN YOKSUN OLANLARIN TEMSİLİ

A. KURAL

TMK. md. 15 hükmü göz önüne alınarak, kanunda belirtilen istisnalar dışında ayırt etme gücüne sahip olmayan kişilerin hukuki işlemleri hükümsüzlük sonucunu doğururlar. Bu nedenle, bu kişilerin tüm işlemleri kural olarak onlar adına “yasal temsilcileri” tarafından yapılır.

Ayırt etme gücüne sahip olmayanların yasal temsilcileri, onlar adına hukuki işlemler ile usul hukukuna ilişkin işlemleri yapmak yetkisine sahiptirler. Temsilcilerin, bu yetkisinin doğrudan doğruya kanundan doğmasından ötürü, bu kişiler “yasal temsilci” olarak nitelendirilmektedirler⁸⁰.

Ayırt etme gücüne sahip olmayan kişiler aynı zamanda küçük ise, bu kişiler velayet altında bulunduğundan, yasal temsilcileri velileridir. Bu kişilerin aynı zamanda ergin olmaları halinde ise, akıl hastası veya akli zayıflığı veya alkol veya uyuşturucu madde bağımlısı olmaları sebebiyle

⁷⁹ Dural/Öğüz, s. 72; Akıpek/Akıntürk, s. 312; Aral, s. 741-742; Tekinay, s. 207; Hatemi, s. 52; Eren, s. 607-608; Helvacı, s. 50- 51.

⁸⁰ Akıpek/Akıntürk, s. 305; Dural/Öğüz, s. 73; Hatemi, s. 53.

kısıtlanmış olmalarından ötürü, kendilerine kısıtlama kararı ile birlikte vasi atanır. Başka bir deyişle, bu kişilerin yasal temsilcileri de vasilerdir⁸¹.

Yasal temsilciler, ayırt etme gücüne sahip olmayanların hak ve borçlarını onlar adına kullanarak, onları üçüncü kişilere karşı temsil ettikleri gibi, onları mahkemelerde de temsil etme yetkisine sahiptirler. Burada üzerinde durulması gereken konu, yasal temsilcilerin ayırt etme gücüne sahip olmayanlar adına hukuki işlemleri bizzat yapması gerektiğidir. Zira yasal temsilcilerin ayırt etme gücüne sahip olmayanlar tarafından yapılmış olan hukuki işlemlere izin veya icazet vermek suretiyle katılması, o işlemin TMK. md. 15'e göre hükümsüzlük yaptırımına tabi olmasını engellemez⁸².

B. YASAK İŞLEMLER

Ana kural, ayırt etme gücüne sahip olmayanların hukuki işlemlerinin bizzat yasal temsilcileri tarafından yapılması gerektiği olmakla beraber, TMK. md. 449'da bazı hukuki işlemlerin, yasal temsilciler tarafından bile akdedilemeyeceği hükme bağlanmıştır. Nitekim TMK. md. 449'a göre; "Vesayet altındaki kişi adına kefil olmak, vakıf kurmak ve önemli bağışlarda bulunmak yasaktır".

Buna göre, söz konusu hükümde sayılan hukuki işlemlerin bizzat yasal temsilciler tarafından yapılması halinde de, TMK. md. 15 hükmü göz önüne alınarak, hükümsüzlük yaptırımı uygulama alanı bulacaktır.

C. KİŞİYE SIKI SIKIYA BAĞLI HAKLARDA DURUM

TMK. md. 16'da, ayırt etme gücüne sahip küçük ve kısıtlıların kişiye sıkı sıkıya bağlı haklarını bizzat kullanabilecekleri hükme bağlanmıştır. Kişiyeye sıkı sıkıya bağlı haklar, hak sahibinin münhasıran kişiliğine bağlı olduğu, kullanılmasının sadece hak sahibinin iradesine tabi olduğu ve

---

⁸¹ Akipek/Akıntürk, s. 305; Zevkliler/Acarbey/Gökyayla, s. 347.

⁸² Dural/Öğüz, s. 74; Hatemi, s. 53; Akipek/Akıntürk, s. 307; Zevkliler/Acarbey/Gökyayla, s. 347; Arpacı, s. 51.

prensip itibariyle bir başka kimseye devri mümkün olmayan haklardır⁸³. Ayırt etme gücüne sahip olmayanların diğer bütün haklar gibi kişiye sıkı sıkıya bağlı haklarını da bizzat kullanamayacakları tartışmasız olarak kabul edilir. Zira ayırt etme gücüne sahip olmayanlar bu hakları kendileri bile kullanamayacakları için bu konuda iradi temsilci de atayamazlar⁸⁴.

Kural ayırt etme gücüne sahip olmayanların kişiye sıkı sıkıya bağlı olan hakları gerek bizzat gerekse yasal temsilcileri vasıtasıyla kullanamayacakları olmakla beraber, doktrinde bu kuralın bu kadar katı uygulanmaması gerektiği yönünde çeşitli görüşler öne sürülmüştür. Nitekim bir görüşe göre⁸⁵, bu hakların kullanılıp kullanılmayacağına tespitinde kişide bazı özelliklerin bulunup bulunmamasına göre ayırım yapmak gerekmektedir. Bazı kişiye sıkı sıkıya bağlı hakların kullanılabilmesi için, kişinin ayırt etme gücüne sahip olmasının aranmadığı durumlar vardır. Bu durumlarda, bu haklar kişinin yasal temsilcisi tarafından kullanılabilir. Çünkü kanunda yer alan temsile ilişkin kuralların amacı, temsil altındaki kişiyi korumaktır. Öte yandan, bu haklarda temsilin bile geçerli olmadığını savunmak ayırt etme gücüne sahip olmayan kişilerin sıkı sıkıya bağlı haklara aslında hiç sahip olmadığını gösterdiğinden sakıncalı sonuçlar doğurur. Başka bir görüşe göre ise⁸⁶, kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar, yasal temsilciler tarafından kullanılıp kullanılmamasına göre, mutlak kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar ve nispi kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar olmak üzere gruplandırılmalıdır. Bu görüşü savunanlara göre, evlenme, nişanlanma gibi haklar mutlak kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardan olmalarından ötürü yasal temsilciler tarafından bile kullanılamazken, kişiliğin korunmasına ilişkin dava açma⁸⁷, evlat edinme gibi haklar nispi kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardan

⁸³ Arpacı, s. 51. Örneğin; kişiliği koruyucu davalar (TMK. md. 23-25), nişanlanma ve nişanın bozulması (TMK. md. 82-84), boşanma (TMK. md. 129 vd).

⁸⁴ Dural/Öğüz, s. 74; Hatemi, s. 54-55; Akipek/Akıntürk, s. 316-317; Zevkliler/Acarbey/Gökyayla, s. 364; Arpacı, s. 52.

⁸⁵ Egger- Çernis, s. 201-204; Akipek/Akıntürk, s. 319.

⁸⁶ İmre, s. 351-353; Özsunay, s. 61-63; Hatemi, s. 54-55; Grossen, s. 329 (Zevkliler/Acarbey/Gökyayla, s. 367 dipnot: 510'dan naklen).

⁸⁷ Yargıtay 3.HD, 29.12.1960 T., 8613 E., 6973 "Irz ve namusa tasaddi edildiğinden ötürü manevi tazminat talep eden davacının temyiz kudretine haiz olup reşit olmadığı

olmalarından ötürü yasal temsilciler tarafından kullanılabilirdir. Diğer bir görüşe göre ise⁸⁸, ayrık durumlar ve ayırt etme gücüne sahip olmayan kişinin zararının söz konusu olabileceği durumlarda, hakkaniyet gereği kişiye sıkı sıkıya bağlı olan haklar yasal temsilciler tarafından da kullanılabilirdir⁸⁹.

Bizim de katıldığımız bir diğer görüşe göre⁹⁰ ise, TMK. md. 16'da, sadece ayırt etme gücüne sahip küçük ve kısıtlılar yönünden bir kural getirilmekte, ayırt etme gücüne sahip olmayanların yasal temsilcilerinin kişiye sıkı sıkıya bağlı hakları kullanamayacakları şeklinde açık bir kural getirmemektedir. Bu nedenle, her somut olayda ayrı ayrı değerlendirme yapılarak, ayırt etme gücüne sahip olmayan kişinin menfaatinin gerektirdiği durumlarda, kişiye sıkı sıkıya bağlı hakların yasal temsilciler tarafından kullanılabilirdiğini kabul etmek gerekmektedir. Bu değerlendirmenin yapılabilmesi herhangi bir kıstasa bağlı tutulmamalıdır. Ayırt etme gücüne sahip olmayan kişinin korunması gerektiği ve kişiye bağlılığın çok sıkı olmadığı hallerde, yasal temsilcilerin kişiye sıkı sıkıya bağlı hakları kullanması gerektiği sonucuna ulaşılmalıdır.

SONUÇ

Ayırt etme gücü, kişilerin eylem ve işlemlerinin neden ve sonuçlarının, önem ve kapsamlarını anlayabilmeleri için gerekli olan bilinç, anlayış ve iradeye sahip olmalarıdır.

---

anlaşılmakta ise de, bunun gibi manevi tazminat talepleri münhasıran şahsa bağlı haklara ilişkin olduğundan MK. Md. 16 uyarınca bu konuda açılacak davaların doğrudan doğruya temyiz kudretine haiz küçük tarafından ikamesi ve ancak temyiz kudretinin yokluğu halinde kanuni mümessil tarafından açılması gerekir", (AD. Yıl: 1961, S. 5, s. 503-504).

⁸⁸ Saymen, s. 90; Ataay, s. 118-121; Köprülü, s. 215; Zevkliler/Acarbey/Gökyayla, s. 366.

⁸⁹ Yargıtay HGK, 13.01.1954, 3/1 E., 1 K. "Kişiye bağlı haklar yasalarımızda açıkça belirlenmemekle birlikte kişiye bağlı hakkın mümeyyiz vasfını; başkası tarafından istimal edilmemesi teşkil eylediği halde; yaş tashihi davasının kanuni mümessillerle cumhuriyet savcılar tarafından dahi ikame edilebilmesi; yaş düzeltme hakkında münhasıran şahsa bağlı haklardan olamayacağı göstermekle bulunmuş...", (Yazıcı/Atasoy, s. 31).

⁹⁰ Dural/Öğüz, s. 78.

Ayırt etme gücü kavramı TMK. md. 13’de ifadesini bulmaktadır. Bu maddeye göre “Yaşının küçüklüğü yüzünden veya akıl hastalığı, akıl zayıflığı, sarhoşluk ya da bunlara benzer sebeplerden biriyle akla uygun biçimde davranma yeteneğinden yoksun olmayan herkes, bu kanuna göre ayırt etme gücüne sahiptir”.

Ayırt etme gücünü ortadan kaldıran haller yaş küçüklüğü, akıl hastalığı, akıl zayıflığı, sarhoşluk ve diğer sebeplerdir. Burada diğer sebeplerden anlaşılması gereken ise sarhoşluğa benzer sebeplerdir.

Ayırt etme gücü nispi bir kavramdır. Bu nisbilikten anlaşılması gereken, ayırt etme gücünün varlığı ya da yokluğunun genel olarak değil, belirli bir kişi ya da davranışa göre tespit edilmesidir. Medeni Kanunumuzda mutlak bir şekilde ayırt etme gücü kavramı saptanmış değildir. Bu nedenle fiili yapan kişinin ayırt etme güncüne sahip olup olmadığı her somut olayın özelliğine göre belirlenmelidir. Bu tespit en önemli husus, kişinin fiillerini icra ettiği sırada ayırt etme gücüne sahip olup olmadığıdır.

Kanun koyucu ayırt etme gücünün varlığı konusunda, ayırt etme gücü karinesini kabul etmiştir. Nitekim TMK. md. 13’de “yaşının küçüklüğü yüzünden veya akıl hastalığı, akıl zayıflığı sarhoşluk ya da bunlara benzer sebeplerden biriyle” akla uygun olarak hareket etme yeteneğinden yoksun olan kimselerin ayırt etme gücüne sahip olmadıkları düzenlenmiştir. Bu düzenlemeden çıkan sonuç, ergin olan ve aynı zamanda da akıl hasatlığı veya akıl zayıflığı söz konusu olmayan herkesin akla uygun biçimde hareket etme iktidarına sahip bulunduğu kanundan ötürü asıl olmasıdır. Ayırt etme gücünün ispatı konusunda ise TMK. md. 6’da yer alan genel ispat kuralından farklı olarak ispat yükü yer değiştirmektedir. Ayırt etme gücünün varlığı TMK. md 13 anlamında karine teşkil ettiğinden, bunun aksini iddia eden ispatla mükelleftir.

Ayırt etme gücünden yoksun olanlar “tam ehliyetsizler” kategorisine dahil olmaktadır. Dolayısıyla bu kişilerin hukuki işlem ehliyetleri bulunmamaktadır. Başka bir deyişle, bu kişiler kendi fiilleri ile kendi leh ve aleyhlerine hiçbir zaman hak ve borçlar yaratamayacakları gibi hukuka aykırı fiilleri ile başkalarına verdikleri zararlardan dolayı kendilerine

herhangi bir sorumluluk yükletilemez. TMK. md. 15’de ayırt etme gücünden yoksun olanların yaptığı hukuki işlemlerin hukuki sonuç doğurmayacağı hükme bağlanmıştır. Bu hükümden anlaşılması gereken geçersizlik yaptırımı ise –doktrinde tartışmalı olmakla beraber- mutlak butlandır. Zira bu hükmün getiriliş amacı ayırt etme gücünden yoksun olanları korumaktır. Öte yandan, ayırt etme gücünden mahrum olan kişilerin yaptıkları hukuki işlemler kanundaki istisnalar dışında kanuni temsilcilerinin icazet vermesi ile dahi geçerlilik kazanamaz. Ancak nu kural mutlak olmayıp istisnaları da mevcuttur. Nitekim dürüstlük kuralı, TMK. md. 145, 537 ana kuralın istisnaları arasında yer almaktadır.

Ayırt etme gücünden yoksun olanların aile hukukuna ilişkin işlemleri açısından durumları ise özellik arz etmektedir. Bu anlamdan olmak üzere ayırt etme gücünden yoksun olanların aile hukukuna ilişkin olarak bazı kişiye sıkı sıkıya bağlı hakları tek başlarına kullanabilecekleri kabul edilmektedir. Bu nedenle, ayırt etme gücüne sahip olmayan kişiler bakımından aile hukukundan doğan nişanlanma, evlenme, nişanın bozulması, boşanma davası açma gibi haklar bizzat kullanılabilirlerdir. Ayırt etme gücünden yoksun olanların evlenmeleri sonucunda bu evliliğin geçerliliği ise, ayırt etme gücünden yoksunluğun sürekli veya daimi olması ölçütü göz önüne alınarak farklı hükümlere tabi kılınmıştır.

Ayırt etme gücünden yoksun olanların haksız fiillerden sorumlulukları konusunda ise ana kural; ayırt etme gücüne sahip olmayan kişilerin haksız fiillerinden sorumlu olmayacağı olmakla beraber, her somut olay göz önüne alınarak, ayırt etme gücünün derecelendirilip derecelendirilemeyeceği sorusu akla gelmelidir. İsviçre ve Türk hukuk doktrininde haksız fiil sorumluluğu yönünden bu şekilde bir derecelendirme yapılmamaktadır. Ancak ayırt etme gücünden yoksun olanların haksız fiillerden sorumlu olmayacakları kesin bir kural olmayıp bu kuralın istisnaları mevcuttur. Bu kuralın istisnalarını kusursuz sorumluluk halleri, 818 sayılı Borçlar Kanunu md. 54/ I’de yer alan hakkaniyet sorumluluğu ve 818 sayılı Borçlar Kanunu md. 54/ II’de düzenlenen ayırt etme gücünün geçici olarak kaybından kaynaklanan sorumluluk hali oluşturur.

Ayırt etme gücünden yoksun olanlar tam ehliyetsiz sayıldıkları için bu kişiler hukuki işlemlerini yasal temsilcileri vasıtasıyla yerine getirirler.

Söz konusu yasal temsilciler, ayırt etme gücünden yoksun olanların veli ya da vasileridir. Ancak ayırt etme gücünden yoksun olan kimseler, TMK. md. 449 uyarınca vakıf kurmak, kefil olmak ve önemli bağışlarda bulunmak şeklindeki hukuki işlemleri temsilcileri vasıtasıyla dahi yapamayıp; bu işlemler yasak işlemler olarak kabul edilirler. Kişiyi sıkı sıkıya bağlı olan haklar konusunda ise, her somut olayda ayrı ayrı değerlendirme yapılarak, ayırt etme gücüne sahip olmayan kişinin menfaatinin gerektirdiği durumlarda, kişiyi sıkı sıkıya bağlı hakların yasal temsilciler tarafından kullanılabilmesini kabul etmek gerekmektedir.

KISALTMALAR CETVELİ

AD	: Adalet Dergisi
AMK	: Alman Medeni Kanunu
Art	: Artikel
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
BATİDER	: Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
Bd	: Band
BGE	: İsviçre Federal Mahkeme Kararı
BGB	: Bürgerliches Gesetzbuch
Bkz.	: Bakınız
BK	: Borçlar Kanunu
dn	: Dipnot
C	: Cilt
EMK	: Eski Medeni Kanun
E	: Esas
HGK	: Hukuk Genel Kurulu
HD	: Hukuk Dairesi
İBK	: İsviçre Borçlar Kanunu
İMK	: İsviçre Medeni Kanunu
K	: Karar
TMK	: Türk Medeni Kanunu
md	: madde
N	: Nummer
RG	: Resmi Gazete

Ayırt Etme Gücü

AÜHFD, 60 (3) 2011: 485-522

s	: Sayfa
S	: Sayı
T	: Tarih
vd	: ve devamı
ZGB	: Schweizerisches Zivilgesetzbuch

KAYNAKÇA

- Akıntürk, Turgut (2002). *Aile Hukuku, II. Cilt* (11.bs.). İstanbul.
- Akipek, G. Jale/ Akıntürk, Turgut (2007). *Yeni Medeni Kanuna Uyarlanmış Başlangıç Hükümleri- Kişiler Hukuku, Cilt I* (6.bs.). İstanbul.
- Aral, Fahrettin (1980). Temyiz Kudretinden Mahrum Şahısların Hukuki Sorumluluğu. *BATİDER C. 10*, 733- 758.
- Arpacı, Abdülkadir (2000). *Kişiler Hukuku (Gerçek Kişiler)* (2.bs.). İstanbul.
- Aykaç, Mehmet (1987). *Adli Tıp Ders Kitabı*. İstanbul.
- Bayram, Ali (2004). *Türk Ceza Sisteminde Akıl Hastalığı*. Bolu (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Berki, Şakir (1969). *Medeni Hukuk*. Ankara.
- Bucher, Eugen (1976). *Schweizerisches Zivilgesetzbuch das Personenrecht, die Natürlichen Personen Art- 11- 26* (2. Abteilung). Bern.
- Büyükay, Yusuf (1994). *Roma Hukukunda Fiil Ehliyetini Sınırlayan Sebepler ve Modern Türk Hukukuna Etkileri*. İstanbul (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Çelebican, Karadeniz Özcan (2005). *Roma Hukuku* (11.bs.). Ankara.
- Dural, Mustafa/Öğüz, Tufan (2006). *Türk Özel Hukuku- Kişiler Hukuku Cilt II* (8.bs.). İstanbul.
- Dural, Mustafa (1977). *Türk Medeni Hukukunda Gerçek Kişiler*. İstanbul.
- Egger- Çernis (1947). *İsviçre Medeni Kanunu Şerhi (Giriş ve Kişinin Hukuku)* (2.bs.). Ankara.
- Egger, A. (1915). *Die Rechtsgeschäfte urteilsunfähiger Personen, Zürcher festschrift für G.Cohn.*(Çeviren: Çağa, Tahir (1940). Gayri

Mümeyyizlerin Hukuki Muameleleri. (*Adalet Dergisi* 1940, s. 123-133).

- Erdoğan, Bilgin (1995). *Roma Hukuku*. İstanbul.
- Eren, Fikret (2008). *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (10.bs.). İstanbul.
- Gök, Abdullah (1995). *Türk Medeni Hukukunda Akıl Hastalığı Sebebiyle Boşanma*. İstanbul (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Grossen, Jacques- Michel (1967). *Einzelpersonen, Schweizerisches Privatrecht, Band: I, I. Teil*. Basel/ Stuttgart.
- Güral, Jale (1953). *Hükümsüzlük Nazariyeleri Karşısında Türk Medeni Kanununun Sistemi*. Ankara.
- Hatemi, Hüseyin (2001). *Kişiler Hukuku Dersleri* (2.bs.). İstanbul.
- Hausheer, Heinz/ Müller- Aebi, E. Regina (2005). *Das Personenrecht des Schweizerischen Zivilgesetzbuch*. Bern.
- Helvacı, Serap (2007). *Gerçek Kişiler* (2.bs.). İstanbul.
- Honsell, Heinrich/ Vogt, Peter Nedim/ Tuor, Peter/ Geiser, Thomas (2002). *Basler Kommentar zum Schweizerischen Privatrecht, Zivilgesetzbuch I Art. 1- 456* (2. Auflage). Basel.
- İmre, Zahit (1974). Hacir Sebebi Olması Açısından Akıl Bozuklukları Hakkında Türk Hukuku'na ve Mukayeseli Hukuka İlişkin Bazı Düşünceler. *Kubalı'ya Armağan*. İstanbul.
- Kamay, Behçet Tahsin (1951). *Adli Tıp*. Ankara.
- Keller, Alfred (1971). *Haftpflicht im Privatrecht* (2. Auflage). Bern.
- Keller/Schöbi (1988). *Das Schweizerische Schuldrecht, Band I, Allgemeine Lehren des Vertragsrechts* (3.Auflage). Basel/Frankfurt.
- Koçhisarlıgölu, Cengiz (2004). Kusur İşleme Ehliyeti Olarak Ayırt Etme Gücünün Haksız Eylem Alanında Derecelendirilmesi. *AÜHFD*, 53(4), 1- 19 (Kusur İşleme Ehliyeti).

- Koçhisarlıoğlu, Cengiz (2004). Kusurun Objektifleştirilmesinin Ayırt Etme Gücüne Etkilemesi. *AÜHFD*, 53(3), 1- 17 (Kusurun Objektifleştirilmesi).
- Köprülü, Bülent (1984). *Medeni Hukuk (Kişinin Hukuku)* (2.bs.). İstanbul.
- Leipold Dieter (2004). *BGB I: Einführung und Allgemeiner Teil* (3. Auflage). Bonn.
- Münchener Kommentar (2001). *Kommentar zum Bürgerlichen, Allgemeiner Teil Band I AGB- Gesetz* (4. Auflage). München.
- Oğuzman, Kemal/ Seliçi, Özer/ Özdemir- Oktay, Saibe (2009). *Kişiler Hukuku* (9.bs.). İstanbul.
- Oğuzoğlu, Cahit H (1963). *Medeni Hukuk*. Ankara.
- Özen, Cahit (1955). *Adli Tıp*. İstanbul.
- Özsunay, Ergun (1979). *Gerçek Kişilerin Hukuki Durumu* (4.bs.). İstanbul.
- Öztan, Bilge (1987). *Şahsın Hukuku (Hakiki Şahıslar)*. Ankara.
- Öztürel, Adnan (1983). *Adli Tıp*. Ankara.
- Polat, Oğuz (1997). *Adli Tıp Ders Kitabı*. İstanbul.
- Saymen, Ferit H. (1948). *Türk Medeni Hukuku (Şahsın Hukuku) II. Cilt*. İstanbul.
- Saymen, H. Ferit/ Elbir, K. Halid (1958). *Türk Borçlar Hukuku*. İstanbul.
- Şen, Murat (1998). *Eski Hukukumuzda Gerçek Kişilerin Hak ve Fiil Ehliyeti*. Konya (Yayımlanmamış Doktora Tezi).
- Tandoğan, Haluk (1966). Temyiz Kudretinden Mahrum Olan Bir Kimse Tarafından Yapılan Hukuki Muameleler ve Üçüncü Şahısların Korunması. *AÜHF 40.Yıl Armağanı*,485- 495, Ankara.
- Tekinay, S. Sulhi (1973). *Medeni Hukuka Giriş*. İstanbul.

- Tekinay, Sulhi Selahattin/ Akman, Sermet/ Burcuoğlu, Haluk/ Altop, Atilla (1993). *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (7.bs.). İstanbul.
- Tuor, Peter/ Schnyder, Bernhard/ Schmid, Jörg/ Rumo- Jungo, Alexandra (2002). *Das Schweizerische Zivilgesetzbuch* (12. Auflage). Zurich.
- Velidedeoğlu, Hıfzı Veldet (1960). *Türk Medeni Hukuku (Şahsın Hukuku) I.Cilt 2.Cüz.* İstanbul.
- Yazıcı, Hilmi/ Atasoy, Hasan (1970). *Şahıs, Aile ve Miras Hukuku İle İlgili Yargıtay Tatbikatı 1952- 1970.* Ankara.
- Yıldız, Sevil (1997). *Ceza Hukukunda Akıl Hastalığı ve Akıl Hastalarının Yargılanması.* Konya (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Zevkliler, Aydın/ Acarbey, M.Beşir/ Gökyayla, K.Emre (1999). *Zevkliler Medeni Hukuk* (6.bs.). Ankara.